

ЖИТИЕТО НА СВ. ТЕОДОРА ОТ АРТА КАТО ИСТОРИЧЕСКИ ИЗВОР

Силвия В. Аризанова

Житието на св. Теодора от Арта е малко известно на българската историческа наука¹. Причините най-вероятно се крият във факта, че тя е светица, чиято памет се чества само от гръцката православна църква. Освен това, вероятно заради жанра си на агиографско произведение то предизвиква по-малко доверие, макар да съдържа сведения за балканската история от XIII в., включително и за българският цар Иван Асен II (1218-1241). Житието предизвиква внимание, тъй като неговата първа част има характера на хроника и се придържа към агиографските канони предимно, когато се описва животът на самата Теодора. Забелязва се и отсъствието на библейски цитати и обширни риторични поучения. Интересно е да се отбележи, че тя се числи към редките примери на късновизантийски светици. За периода от XIII-XV в. гръцката православна църква е канонизирала само още една светица – св. Матрона от Хиос.

Св. Теодора е била владетелка в Арта, като съпруга на епирският деспот Михаил II Дука Комнин (ок.1231

---

1 Житието се споменава като извор за битката при Клокотница от Ив. Божилов в бележките под линия. – Вж. Божилов, Ив. Фамилията на Асеневци (1186-1460). Генеалогия и просопография. С., 1994, с. 89.

ок.1267/1268)². Той поел властта в Епир³ след като самообявилият се за византийски император Теодор Комнин (1224-1230) претърпява загуба в битка с българите при Клокотница на 9 март 1230 г. Според житието ѝ, малко след 1231 г. Теодора сключва брак с Михаил II Дука Комнин. Раждането на нейният първи син Никифор се поставя ок. 1240 г., когато се предполага, че тя е била на 16 г. След смъртта на съпруга си тя приема монашеството, както е било общоприето за православните овдовели съпруги. Предполага се, че тя си отива от този свят към 1270 г. Паметта на светицата се чества на 11 март според гръцкият православен календар.

В настоящата си работа използвам английският превод от гръцки на житието, публикуван от А.-М. Талбот⁴. Към превода изследователката пише и кратък коментар към него⁵. За автор

2 The Oxford dictionary of Byzantium. Vol. 3. Oxford University Press, 1991, p. 2038 (за Теодора от Арта); Vol. 2, p. 1363 (за Михаил II Дука). За крайната година на управление на Михаил II са изказани различни предположения. Тук се придържам към мнението на А.-М. Талбот, изразено в съгласие с разглеждания житиен текст. – вж. Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium: Ten Saints' Lives in English Translation. Dumbarton Oaks, 1996, 323. Г. Острогорски приема годината 1271 (Острогорски, Г. История на Византийската държава. "Прозорец", 1998, с. 725), но тава влиза в противоречие със сведението в житието на св. Теодора от Арта, според което тя надживява своя съпруг, а се смята, че тя е починала през 1270 г.

3 В Солун властта поема Мануил (1230-ок. 1237 г.). – вж. Златарски, В. Н. История на българската държава през средните векове. Т. III. Второто българско царство. България при Асеневци (1187-1280). С., 1994, 340-341; Острогорски, Г. История на Византийската държава..., 555-556; Bredenkamp, F. The Byzantine Empire of Thessaloniki: 1224-1242. Thessaloniki, 1996, 191-199.

4 Краткото житие на св. Теодора, преведено от А.-М. Талбот е по ръкопис от XV или XVI в., Венеция, Marc. Nan. 71 [=Marc. Gr. II 50] - Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium: Ten Saints' Lives in English Translation. Dumbarton Oaks, 1996, 323-333. Житието е поместено също в Patrologiæ cursus completus, Series græca. Ed. J.-P. Migne. Paris, 1857-1866. 161 volumes. Т. 127, 903-908.

5 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., 323-325.

на житието на св. Теодора от Арта се приема монах на име Йов⁶. Изказано е предположение, че агиографският текст е написан през втората половина на XIII в., макар че някои учени изказват съмнения и го поставят по-късно във времето, тъй като са допуснати някои грешки⁷. Палеографското и текстологично изследване на текста биха могли значително да улеснят неговото датиране.

Църквата на Св. Теодора в Арта

Житието се включва сред историческите извори за епохата с условието, че сведенията в него трябва да потърсят потвърждение в други източници, тъй като спецификата на жанра води до известно изкривяване на информацията⁸.

6 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., p. 324; Bredenkamp, F. The Byzantine Empire of Thessaloniki..., p. 51.

7 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., 324-325.

8 Bredenkamp, F. The Byzantine Empire of Thessaloniki..., 51-52.

Проблемът обикновено е, че рядко се отдава възможност сведенията в житията да се сверят с други извори. На това обръща внимание В. О. Ключевский, който пише, че качеството на историческия материал зависи главно от обстоятелствата, при които е писано агиографското произведение и от литературната цел която си поставя авторът⁹. Главните въпроси, които стоят пред изследователят при работата с агиографската книжнина са целите, времето на появата на житията, личността на автора, неговото отношение към светителя, източниците, с които той е разполагал, частните поводи станали причина за неговия труд и литературният прием, от който той се е ръководил¹⁰. Конкретно за разглежданото гръцко житие трябва да се има предвид, че то отрязва един местен култ, който не придобива популярност сред останалият православен свят. Неговият автор е византийски монах, който най-вероятно е творил в земите на Епир, предвид че в центъра на неговото повествование стоят именно тези земи и личности, които са заемали високи постове. Многото неизвестни около книжовника и времето на написване на житийният текст създават трудности около проучването на сведенията в него, тъй като не е ясно дали той е бил свидетел на събитията от живота на светицата, дали е използвал някакви писмени източници или се е позовавал на спомени, което би могло да обясни малкото на брой грешки в летописната част. Предполагам, че агиографското произведение е написано във връзка с канонизацията на св. Теодора в съответствие с богослужебните нужди. Липсата на обширни библейски цитати и риторични поучения поставя това житие по-близо до създаваната агиографска книжнина от периода на XIII в.

Сведения за живота на св. Теодора откриваме освен в

---

9 Ключевский, В. О. Древнерусские жития святых как исторический источник. М., 1871, с. II.

10 Пак там.

нейното житие, също и в историята на Георги Акрополит. Описва се пътуването на епирската владетелка Теодора на Изток, заедно с нейният син Никифор, който е трябвало да се ожени за Мария, внучката на никейският император Йоан III Дука Ватаци (1222-1254) и дъщеря на Теодор II Ласкарис (1254-1258)¹¹. Кратка информация за тези събития без особени различия дава и Никифор Григора¹². Тогава бракът е само уговорен за другата година и Теодора заедно със сина си се завръща при своя съпруг¹³. По-късно в своята история Георги Акрополит отново споменава майката и сина, които са принудени от император Теодор II Ласкарис да сключат в град Солун уговореният преди няколко години брак и в тази връзка да отстъпят Сервия и Драч на никейския император¹⁴. По всичко личи, че св. Теодора от Арта е била действителна историческа личност, която има отношение към някои политически събития на Балканите.

Житието на св. Теодора от Арта може да полужи като исторически извор на първо място за политическите събития на Балканския полуостров през XIII в., тъй като неговата първа част е посветена на хрониката от събития от началото на века, когато латините превземат Константинопол през 1204 г. и се създава Епирската държава с център Арта¹⁵.

11 Летопись великого логофета Георгия Акрополита. Перевод под редакциею бакалавра И. Троицкого. СПб., 1863, гл. 49, с. 52. Относно договора за приятелство и годожа през 1249 г. вж. Острогорски, Г. История на Византийската държава..., с. 560.

12 Римская история Никифора Григоры, начинающаяся со взятия Константинополя латинянами (1204-1341). Т. 1. Перевод под редакциею бакалавра П. Шалфеева. СПб., 1862, кн. II, гл. 8, с. 34.

13 Пак там.

14 Летопись великого логофета Георгия Акрополита..., гл. 64, с. 68; Римская история Никифора Григоры..., кн. III, гл. 1, с. 37; Златарски, В. Н. История на българската държава..., Т. III, 464-465.

15 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., 327-330. За историята на Епир от този период вж. Nicol, D. M. The Despotate

Книжовникът, написал житието им отделя обширно място в своя текст, за да проследи нейният произход (Теодора е била дъщеря на Йоан Петралифа¹⁶ и Елена), на съпруга ѝ, спира се върху действията на Михаил I Комнин (1204-1215) и проследява пътят на Михаил II до издигането му като владетел на Епир. Интересна е и гледната точка на житиеписеца, който сочи Теодора като императрица, вероятно с оглед да възвеличи нейното положение и да демонстрира желанието за самостоятелно управление в Епир¹⁷, но същевременно изтъква деспотската титла на нейният съпруг Михаил II, което всъщност отразява реалността¹⁸. Според житийния

---

of Epiros (1204-1267), Oxford 1957; Nicol, D. M. The last centuries of Byzantium, 1261-1453. Cambridge, 1996, 10-40; Bredenkamp, F. The Byzantine Empire of Thessaloniki: 1224-1242. Thessaloniki, 1996.

16 Йоан Петралифа е имал титлата севастократор и е бил управител на Тесалия и Македония по времето на управлението на Исак II Ангел (1185-1195). Според житието той умира по времето, когато Теодор Комнин е бил император в Солун (между 1224 и 1230 г.). За фамилията Петралифа вж. The Oxford dictionary of Byzantium. Vol. 3. Oxford University Press, 1991, p. 1643.

17 Теодора се нарича императрица още в самото заглавие на житието. Но към края на изложението агиографът пояснява, че са били уважени със съпруга и³ с деспотска титла. – вж. Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., p. 332.

18 Епирският владетел е титулуван деспот в житието на св. Теодора от Арта. За получаването на деспотската титла на Михаил II и неговият син Никифор през 1252 г. във връзка със признаването на върховенството на никейският император вж. Острогорски, Г. История на Византийската държава..., с. 561. Изглежда обаче Михаил II е получил деспотска титла преди това, тъй като през 1246 г. е признал върховната власт на никейският император Йоан III Дука Ватаци (1222-1254). – вж. Златарски, В. Н. История на българската държава... Т. III, с. 436. Хр. Матанов сочи, че вероятно Михаил II Дука Комнин получава титлата деспот малко след като поема властта в Арта и околността, като отбелязва, че изворите не уточняват от кой балкански владетел му дадена тази титла (Матанов, Хр. Средновековните Балкани. Исторически очерци. С., 2002, с. 251).

текст неговият предшественик Михаил I получава правото да управлява самостоятелно с благословията на предишния византийски император Алексий III (1195-1203), който бил освободен от латински плен¹⁹ с помощта на гореспоменатия²⁰. "Защото имперската власт била дадена от император [Алексий III] като завещание на Михаил и неговите потомци²¹." Така се обосновава правото на Михаил I да се обяви за император и да претендира за наследник на византийската имперска власт. Това всъщност прави неговият наследник Теодор Комнин през 1224 г. Явно е, че житието представя местната позиция относно легитимността на византийския император в Епир след загубата на столичния град Константинопол. В житието на св. Теодора от Арта се прокарва политическа концепция за властта, което не е изолиран случай за агиографията. Житието е било кратко и вероятно се е четяло при боголужението на празника на светицата и така би могло да влияе върху сформиранието на общественото мнение. По този начин то лесно е достигало до православните християни, които са имали моралното задължение да посещават църковния храм на големи християнски празници.

Българската агиографска книжовна традиция често оповестява гледната точка на официалната власт, утвърждавайки българските институции в лицето на владетелят и неговата съпруга или патриархът, представяйки ги в най-добра светлина, особено през XIII в., когато българската държава се стреми да утвърди своето място на Балканския полуостров. Обосновава се правото на българите да имат свое царство, като се подчертава приемствеността с владетелите на Първата българска държава, изтъкват се

19 В житието отношението към латините е като цяло негативно. Те се приемат като натрапници. – вж. Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., p. 329

20 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., p. 328; Bredenkamp, F. The Byzantine Empire of Thessaloniki..., p. 59.

21 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., p. 328.

победите, силната православна вяра и превръщането на Търново в духовен център, в който се събират мощите на редица светци²². По същият начин можем да забележим, че на Теодора и деспот Михаил II Дука не са присъщи негативни качества. Дори, когато той изневерява на своята съпруга е представен като омагьосан от любовницата си и когато се отърсва от нейното влияние, дълбоко съжالياва, че е прогонил бременната си жена²³. Премълчават се всякакви негативи от неговото управление и се обръща повече внимание на благотворителността и добродетелният начин на живот. От момента, когато приема отново своята съпруга, те прекарват заедно живота си "в мир и любов към Бога, грижейки се за своето собствено спасение"²⁴. Житието на св. Теодора дава сведения и за построяването на манастири в околностите на Арта, които реално се свързват с нейното име, ако не като изграждане, то като преустройство или покровителство от деспотското семейство²⁵.

Вероятно подобно на българите и Епирската държава е търсела начин да утвърди властта на своите владетели, търсейки аргументи в историческото минало. Техният столичен град Арта също се е нуждаел от небесен покровител, който се появил в лицето на св. Теодора. Интересен е моментът на

---

22 Дуйчев, Ив. Търново като политически и духовен център през късното средновековие. – В: Дуйчев, Ив. Българско средновековие. Проучвания върху политическата и културна история на средновековна България. С., 1972, 413-431; Гюзелев, В. Възобновяването на българското царство в среднобългарската книжовна традиция. – В: Средновековна България в светлината на нови извори. С., 1981, с. 46; Николова, Б. Управлението на първите Асеневци, отразено в агиографските паметници на Търновската книжовна школа. – В: Търновската книжовна школа. Т.4, 1985, 270-277.

23 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., 331-332.

24 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., p. 332.

25 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., p. 332 (вж. и посочените там бележки).

написване на житието, който за съжаление е спорен. То е написано не по-рано от 1270 г., когато епирската владетелка си отива от този свят. Което поставя въпроса, кое налага утвърждаването на властта в този момент и дали въобще имало такова нещо. Струва ми се по-вероятно житието да е написано до няколко години след смъртта на Теодора във връзка с нейната канонизация и вероятно по инициатива на нейният син Никифор I (ок. 1267/1268-1296), който наследява баща си. Възможно е това да е станало след сключването на Лионската уния през 1274 г., когато гръцките държави в Тесалия и Епир се обявяват срещу решението в Константинопол и застават на страната на православието²⁶. Друг вариант е житието да е написано малко преди това, когато Никифор I взема страната на антивизантийската коалиция и става съюник на Шарл д'Анжу²⁷. Тогава би могла да съществува необходимост владетелят в Арта да обоснове правото си на самостоятелна власт. Защото след смъртта на епирският деспот Никифор през 1296 г., начело на неговите владения застава като регентка на своя непълнолетен син Тома – Анна, която е била племенница на император Михаил VIII Палеолог (1259-1282)²⁸ и е логично да се предположи, че влиянието от Константинопол се засилва. При тези условия едва ли би се утвърждавал култа към една владетелка на Епир, чийто съпруг е съперничил на настоящата управляваща династия в Константинопол. В житието византийският император Михаил VIII Палеолог се споменава, макар че книжовникът размества събитията в този случай. Интересно е какво е било отношението на агиографа към него. "И момчето Ласкарис било ослепено в

26 Острогорски, Г. История на Византийската държава..., с. 587.

27 Матанов, Хр. Средновековните Балкани..., с. 287.

28 Острогорски, Г. История на Византийската държава..., 618-619. По неговите думи: "чрез нея приятелски настроеното спрямо Византия направление поема кормилото на властта".

Анатолия от Михаил Палеолог, който след това заел трона²⁹." Той се представя като узурпатор, завзел властта в Никея. Към името му липсва титла на император и последвалият коментар, че след това настъпва смут и бъркотия, изразява като цяло едно не особено добро отношение на агиографа към този византийски владетел. Неговата пламенница Анна, която поема властта в Арта, макар и като регентка (до 1313 г.), едва ли би пропуснала да изтъкне факта, че нейният чичо е император и по този начин да възвеличи и собственият си произход. Във всеки случай Епирската държава в следващите години продължава да отслабва и през 1340 г. е присъединена към Византия³⁰. Вероятността житието на св. Теодора от Арта да е написано след това е минимална.

Летописната част, която се съдържа в житието на св. Теодора е доста обширна, но присъствието и³ не е изолиран случай в агиографията от XIII-XV в. В български агиографски произведения най-често летописните сведения присъстват във връзка с пренасяне на свети мощи, което се обуславя от връзката на светците с българските владетели и тяхната политика. Такива са например Разказът за пренасяне на мощите на св. Иларион Мъгленски³¹, Проложното житие на св. Иван Рилски от Стишният пролог (XIII в.)³², Житието на св.

29 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., p. 328.

30 Острогорски, Г. История на Византийската държава..., 642-643.

31 Ангелов, Б. Ст. Из старата българска, руска и сръбска литература. Т. 1. С., 1958, 98-99; Иванов, Й. Български старини из Македония. Под ред. и с предг. от Б. Ангелов и Д. Ангелов. С., 1970, 418-420; Стара българска литература. Т. 4. Житиеписни творби. Съст. и ред. Кл. Иванова. С., 1986, с. 379, 623-624; Гюзелев, В. Извори за средновековната история на България (VII-XV в.) в австрийските ръкописни сбирки и архиви. Т. I. С., 1994, с. 25.

32 Стара българска литература. Т. 4..., 132-135; Българската литература и книжнина през XIII век. Под ред. на Ив. Божилов и Ст. Кожухаров. С., 1987, 50-53; Гюзелев, В. Извори за средновековната история на България..., Т. I, 20-23.

Петка от Патриарх Евтимий³³ и др. Подобно е и положението със сръбските владетелски жития, където трудно може да се избегне споменаването на конкретни исторически събития. Може би един от най-ярките примери за смесване на житийният разказ със историческа хроника е именно Житието на Стефан Лазаревич от Константин Костенечки³⁴, където биографията на сръбският деспот се преплита с историческото повествование.

Трябва да се има предвид обаче, че книжовникът допуска и някои хронологични грешки. Например ослепяването на Йоан IV Ласакрис (1258-1261) от Михаил VIII Палеолог (1259-1282) се поставя много по-напред във времето и се преплита с разказа за Михаил Комнин (1204-1215)³⁵. Книжовникът прави грешка и при описанието на семейството на Михаил Комнин, като прибавя допълнително поколение³⁶. Но въпреки някои неточности, агиографът описва сравнително точно политическите взаимоотношения на балканските владетели от първата половина на XIII в., споменава конкретни крепости, които преминават в едни или други ръце и дава обяснение за сложните роднински връзки.

За българската средновековна история от значение е краткото споменаване на победата на българският цар Иван Асен II през 1230 г. "Императорът"³⁷ отишъл на поход в Загора и се изправил срещу Асен³⁸, императорът на българите. И

33 Kaluŋniacki, E. Werke des Patriarchen von Bulgarien Euthymius (1375-1393). London, 1971; Vienna, 1901, 59-77; Киселков, В. Житие на св. Параскева от Евтимий Търновски. – БИБ, 3, 1930, № 1, 190-217; Стара българска литература. Т. 4..., 191-202, 577-578.

34 Куев, К., Г. Петков. Събрани съчинения на Константин Костенечки. С., 1986, 361-429; Константин Костенечки. Съчинения. Изд. Анна-Мария Тотоманова. С., 1993.

35 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., p. 328.

36 Talbot, A.-M. Holy Women of Byzantium..., p. 328.

37 Става дума за Теодор Комнин.

38 В текста е наречен Асан (Asan).

той бил победен и взет като пленник от него, и го лишил от неговото зрение”³⁹. Тази кратка информация показва няколко неща. Българският цар е наречен император, за какъвто се е обявил и епирският владетел Теодор Комнин. Цар Иван Асен II се величае като владетел на определен народ, а не на конкретни територии. Българските земи се наричат с названието Загора⁴⁰. Подчертава се инициативата от страна на Теодор Комнин да нахлуе в българските земи. Безспорно се посочва победата на българският цар и ослепяването на високопоставеният пленник, които са действителни исторически факти. Като цяло информацията не противоречи на другите исторически източници за епохата⁴¹.

От друга страна житието на св. Теодора от Арта би могло да послужи като исторически извор за живота на владетелката на Балканите. Тъй като тя е обявена за светица, образът ѝ е силно идеализиран, но би могъл да даде представа за добродетелите, които е трябвало да притежава една владетелка през XIII в. и до някъде да се добие представа за нейните правомощия във властта, както и за влиянието ѝ върху нейният съпруг. Житието може да послужи и за сравнение с тези, които са писани от българските книжовници по това време. Освен като структура и изложение, е интересно да се сравнят идеалният образ за владетелката в българската агиография и този на св. Теодора от Арта.

От житието ясно личи, че макар да е законна съпруга на деспот Михаил II, тя би могла да бъде изпратена в изгнание⁴².

---

39 Talbot, A.-M. *Holy Women of Byzantium...*, p. 330.

40 За наименованието Загора вж. Koledarov, P. *More about the name "Zagore"* – ВНР, 1973, № 4, 92-107.

41 За битката при Клокотница и нейните последици вж. Златарски, В. Н. *История на българската държава...* Т. III, с. 338 сл.; Данчева-Василева, А. *България и Латинската империя (1204-1261)*. С., 1985, 129 сл.; Божилов, Ив., В. Гюзелев. *История на средновековна България VII-XIV век*. Т. I. С., 1999, 484-487.

42 Според житието е била в изгнание в продължение

Дори факта, че е имала дете от него не ѝ помогнал особено, когато епирският владетел спира вниманието си на друга⁴³. Положението ѝ е било неустойчиво без подкрепата на нейният съпруг. Това само показва, че владетелската съпруга, въпреки високопоставеното си положение, и била зависима от своя владетел, както и останалите му поданици.

От друга страна Теодора е представена в житието си повече като свята жена, отколкото като владетелка, което дава отражение и върху качествата, които ѝ се придават. Тя е посветила живота си на Бога, живее в целомъдрие, смирение, стреми се към достигане на най-високи добродетели, проявява състрадание и милост⁴⁴. Това, което я сближава с българските владетелки, представени в агиографията, е издигането на църкви и манастири⁴⁵. Като цяло изискванията за добродетелен живот на православните владетелки не се различават особено. Трябва да се отбележи, че в момента, когато житиеписецът започва да описва съдбата на Теодора, престава да дава сведения за каквито и да било политически събития и текста придобива характерните агиографски особености. Светицата приживе помага на вдовици, сираци и нуждаещи се, а след смъртта си извършва много чудеса, лекува болни и недъгави, прогонва бесовете⁴⁶. Тя е благосклонна не само към вярващите, които отправят молитви на нейната гробница, но и към тези, които търсят помощта и³ от далече, включително по островите и в морето, което от своя страна съответства на географията на района, в който е била почитана. Книжовникът накрая изразява надеждите си тя да се застъпи пред Бог за вярващите, които отправят

на пет години. – Вж. Talbot, A.-M. *Holy Women of Byzantium...*, p. 331.

43 Talbot, A.-M. *Holy Women of Byzantium...*, p. 331.

44 Talbot, A.-M. *Holy Women of Byzantium...*, 329-331.

45 Talbot, A.-M. *Holy Women of Byzantium...*, p. 332.

46 Talbot, A.-M. *Holy Women of Byzantium...*, p. 333.

молитви към нея. Като цяло на св. Теодора са присъщи всички характерни качества за една свята личност.

Житието на св. Теодора от Арта ни представя скромни исторически сведения представени през призмата на религиозното разбиране за света, но те все пак имат своята стойност като информация. То ни дава общ поглед върху политическата обстановка на Балканите от първата половина на XIII в., разказва ни за животът на една владетелка в немилост и се дава израз на християнските разбирания за добродетелност и семейни отношения.

THE LIFE OF ST. THEODORA OF ARTA (THEODORA PETRALIPHAINA) AS A HISTORICAL SOURCE

Silvia V. Arizanova

The article is dedicated to the problem regarding the reliability of saint's lives as a historical source. The Life of St. Theodora of Arta (Theodora Petraliphaina) has been chosen as a case study. The author considers that The Life of St Theodora of Arta provides the researcher with moderate historical information which has still has a particular historical value. Expressing the Christian believes of virtue and family relationship St Theodora's vita gives us some general look at the political situation on the Balkans in the first half of 13th century and tells us the life story of a princess who felt into disgrace.